

РИНКИ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

УДК 339.13:641.528

**Світлана БЕЛІНСЬКА,
Станіслава ЛЕВИЦЬКА**

ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В ТОРГІВЛІ ЗАМОРОЖЕНИМИ ОВОЧАМИ

Досліджено експортно-імпортний потенціал України в торгівлі замороженими овочами. Встановлено, що швидке заморожування як спосіб консервування рослинної сировини має значні перспективи розвитку в Україні, що підтверджується стабільним попитом на продукцію, оновленням асортименту, наявністю достатньої сировинної бази. Виявлено основні проблеми, які потребують вирішення задля підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробництва.

Ключові слова: швидкозаморожена плодоовочева продукція, експорт, імпорт.

Белинская С., Левицкая С. Экспортно-импортный потенциал Украины в торговле замороженными овощами. Исследован экспортно-импортный потенциал Украины в торговле замороженными овощами. Установлено, что быстрое замораживание как способ консервирования растительного сырья имеет значительные перспективы развития в Украине, что подтверждается стабильным спросом на продукцию, обновлением ассортимента, наличием достаточной сырьевой базы. Выявлены основные проблемы, требующие решения для повышения конкурентоспособности продукции отечественного производства.

Ключевые слова: быстрозамороженная плодоовощная продукция, экспорт, импорт.

Постановка проблеми. Вітаміни, мінеральні елементи, харчові волокна, антиоксиданти, які володіють протекторними властивостями, стимулюють фізіологічну активність, імунітет, позитивно впливають на стан фізичного здоров'я населення. У різних кількостях вони містяться в плодоовочевій продукції й визначають її особливу роль у раціоні харчування [1; 2]. Рекомендована ВООЗ норма споживання

© Світлана Белінська, Станіслава Левицька, 2017

плодів і овочів становить 400 г/особу/день [3]. Згідно з даними Європейської ради з продовольчої інформації, за останні десятиліття запаси плодоовочевої продукції (окрім картоплі й бобових) в Європі зросли на 35 %. Водночас відслідковується градієнт від півночі до півдня: у Північній Європі запаси плодів і овочів менші, ніж у Південній. Так, у Фінляндії в середньому запаси плодоовочевої продукції становлять 195 г/особу/день, що відповідає 71 кг/особу/рік, тоді як Греція має середній запас – 756 г/особу/день (276 кг/особу/рік). В Україні цей показник становить 553 г/особу/день (202 кг/особу/рік) [4]. Зазначене свідчить, що забезпечення споживачів достатніми запасами плодоовочевої продукції безпосередньо залежить від агрокліматичних умов їх вирощування.

Ефективним способом скорочення втрат запасів плодоовочевої продукції та забезпечення попиту населення в різноманітному асортименті її протягом усього року, незалежно від місця вирощування, є розширення виробництва швидкозамороженої продукції. Швидке заморожування дає змогу зберегти вихідні властивості плодоовочевої продукції й використовувати її, а також продукти її переробки для безпосереднього споживання населенням у міжсезонний період [5; 6].

Мета роботи – дослідження ринку швидкозамороженої плодоовочевої продукції (*ШЗПП*) в Україні та виявлення перспектив його розвитку.

Матеріали та методи. Об'єктом дослідження є вітчизняний ринок *ШЗПП*. У процесі досліджень використано методи анкетування, аналізу, синтезу, порівняння та дані Державної служби статистики України і Державної фіскальної служби України.

Результати дослідження. Аналіз наукових джерел свідчить, що комерційне заморожування плодоовочевої продукції почалося в 1905 р. у Сполучених Штатах Америки. Там же вперше доведено, що бланшування овочевої сировини перед заморожуванням позитивно впливає на органолептичні властивості продукції завдяки зниженню ферментативної активності. Подальші наукові дослідження та розробки у сфері низькотемпературного консервування сприяли тому, що станом на 2016 р. США є світовим лідером із виробництва *ШЗПП*, займаючи 33 % світового ринку, й найбільшим експортером у Північній і Південній Америці. Другим світовим лідером виробництва *ШЗПП* є Європейський Союз, який займає 27 % світового ринку; майже 22 % належить країнам Азії [7; 8].

Вітчизняний ринок *ШЗПП* хоча й динамічно розвивається, проте все ще перебуває у процесі становлення. Стрімкого розвитку виробництва *ШЗПП* в Україні набуло в 2008 р. Після буму популярності швидкозамороженої продукції ринок зайняли українські компанії-монополісти (ПрАТ "ФрауМарта", ТОВ "Смілянська хлодня", ТЗОВ "Калина", ТОВ "АРТІ" та "Ольвіта"), які мають повний техноло-

гічний цикл виробництва: від вирощування до заморожування, що відповідає світовим стандартам виробництва конкурентоспроможної продукції.

У 2012 р. Україна увійшла до трійки лідерів серед експортерів ШЗПП до країн СНД, поступившись місцем Китаю та Польщі. У 2016 р. вітчизняний ринок повністю перебазувався на ринки країн ЄС, залишилися лише поставки до Білорусі (таблиця) [9]. На жаль, статистичні дані щодо обсягів виробництва та споживання замороженої плодоовочевої продукції наводяться епізодично й зі значним відставанням у часі.

Експорт заморожених овочів, тис. дол. США

Рік	Експорт заморожених овочів до				
	РФ	Білорусі	Польщі	Німеччини	Інших країн
2012	6270	503	203	–	426
2013	5621	670	–	195	725
2014	7563	614	1162	–	524
2015	8539	543	914	–	628
2016	–	1649	986	319	566

Аналіз даних свідчить, що український експорт замороженої овочевої продукції протягом 2012–2015 рр. зріс у 1.8 раза порівняно з 2016 р. Проте в 2016 р. його загальний обсяг (рис. 1) суттєво зменшився, що зумовлено відсутністю поставок продукції до РФ [10].

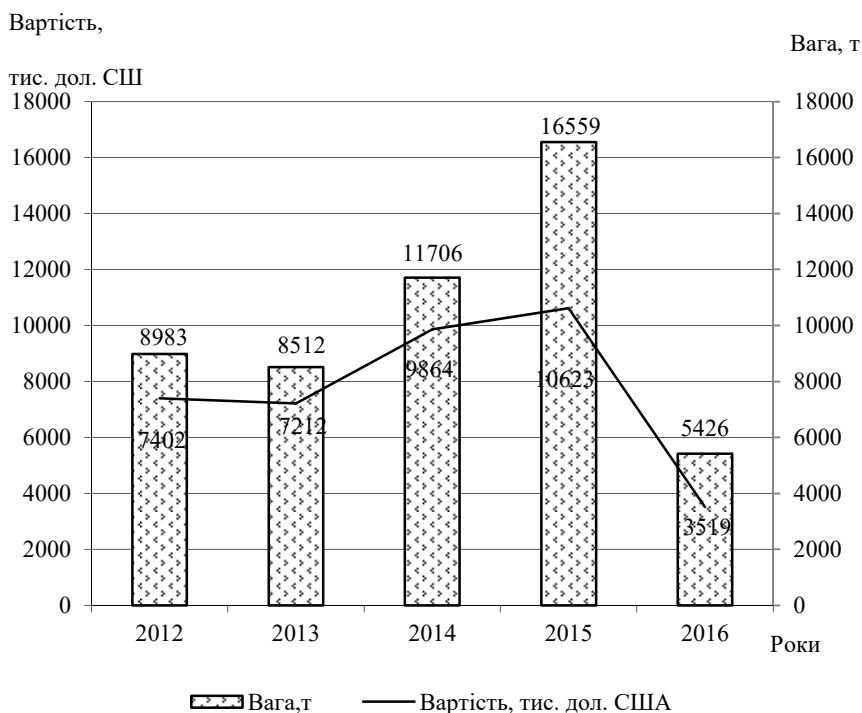

Рис. 1. Експорт заморожених овочів у 2012–2016 рр.

Проте експортується з України *ШЗПП* у вигляді розсипної продукції (цибуля, перець, дикорослі ягоди, гриби) та пульпи не як готовий харчовий продукт, а як сировина для її подальшого використання в харчових виробництвах. Водночас позитивна динаміка експорту замороженої плодоовочевої продукції є підтвердженням наявності в Україні достатньої сировинної бази, необхідного холодильного обладнання та спеціалізованих транспортних засобів.

Імпорт замороженої овочевої продукції зменшився у 2016 р. в 2.2 раза порівняно з 2013 р. (рис. 2), що також опосередковано свідчить про продовження завоювання ринку України *ШЗПП* вітчизняного виробництва. На зростання обсягів реалізації замороженої продукції вітчизняного виробництва позитивно впливає і ціновий фактор, що пов'язано з купівельною спроможністю населення.

Найбільшими країнами-імпортерами традиційно є Польща та Франція.

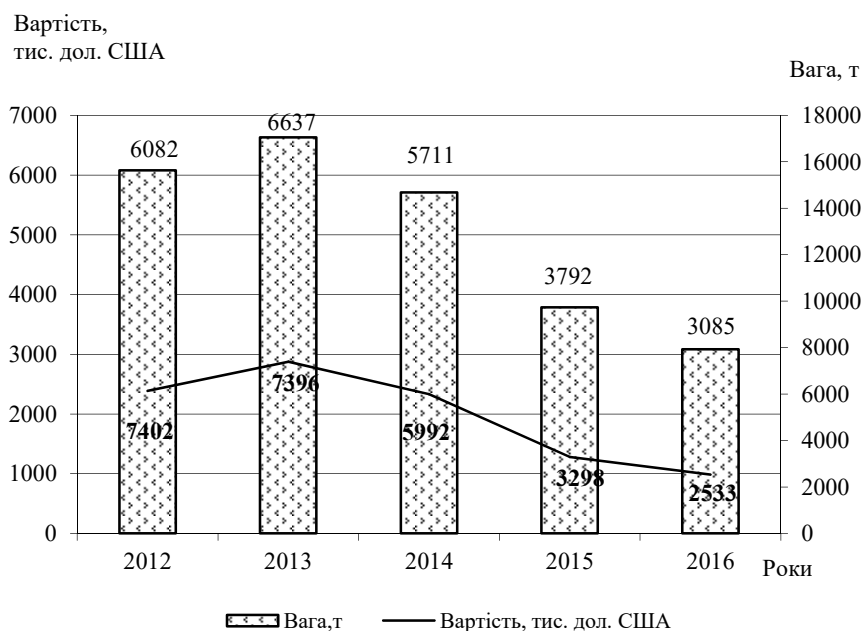

Рис. 2. Імпорт заморожених овочів у 2012–2016 рр.

Отже, позитивним фактором щодо експортно-імпортного потенціалу *ШЗПП* України є те, що обсяги експорту переважають над імпортом [10].

Вітчизняний асортимент *ШЗПП* представлений монопродуктами та сумішами. До складу сумішей входять традиційні для України види овочів як з тривалим, так і нетривалим терміном зберігання. Монопродукти представлено переважно овочами та фруктами, які не здатні до тривалого зберігання, що суттєво нівелює сезонність їх споживання. Розширюється асортимент і за рахунок виходу на ринок

нетрадиційних для України видів заморожених плодів: манго, папайя тощо. Треба зазначити, що найбільшою популярністю серед споживачів користуються овочеві суміші, цвітна капуста, квасоля в стручках, суниця, зелений горошок, картопля, кукурудза, вишня, морква, слива. За даними "Агроринку України" [11], з кожним роком зростає попит на цвітну капусту та її різновид – броколі, яка залежно від сорту містить вітаміну С від 100 до 180 мг/100 г і є джерелом вітамінів В₁, В₂, К, РР, фолієвої кислоти.

Іспанською асоціацією виробників замороженої продукції (*ASEVEC*) проведено дослідження світового ринку свіжої й швидкозамороженої капусти броколі [12] та встановлено, що за останні п'ять років першість щодо світового вирощування броколі (46 %) належить Китаю [13], а європейськими лідерами з виробництва й експорту замороженої броколі є Іспанія та Польща [14].

Переважна частина вітчизняного ринку замороженої капусти броколі представлена продукцією іноземних виробників (ТМ "Bonduelle", Франція; "Hortex" і "Poltino", Польща); наявна також на вітчизняному ринку продукція українських виробників (ТМ "Артика", "Ажур", "Дарус").

Результати досліджень якості капусти броколі українських і зарубіжних виробників, проведених авторами, свідчать, що вітчизняна продукція за органолептичними показниками дещо поступається продукції закордонного виробництва, проте має вищий вміст аскорбінової кислоти [15]. Ми припускаємо, що ці відмінності зумовлені технологічними прийомами виробництва та особливостями ботанічних сортів капусти, які використовують для заморожування.

Для виявлення шляхів підвищення конкурентоспроможності швидкозамороженої капусти броколі вітчизняного виробництва нами проведено соціологічне дослідження і встановлено, що у споживача основними критеріями вибору продукції є: торгова марка, зовнішній вигляд, смакові властивості, ціна, склад продукту. Від придбання замороженої капусти броколі споживачів стримують: грудкування (утворення конгломератів), наявність інею на поверхні, різний розмір нарізання, різний ступінь стиглості, невластивий колір і запах після розморожування, водянистий смак, наявність пошкоджених і деформованих суцвіть.

Задля підвищення конкурентоспроможності замороженої капусти броколі вітчизняного виробництва необхідно вирішити такі проблеми: використання для заморожування тих ботанічних сортів капусти, які максимально зберігають свої властивості під час низькотемпературної обробки й зберігання; застосування технологічних операцій, спрямованих на стабілізацію хімічного складу; забезпечення безперервного холодильного ланцюга.

Насичення внутрішнього ринку вітчизняною конкурентоспроможною швидкозамороженою капустою броколі, виготовленою із

поширених в Україні ботанічних сортів, яка б відповідала динамічним потребам споживачів і поступово витіснила імпорту, становить значний практичний інтерес.

Висновки. В Україні швидке заморожування як спосіб консервування рослинної сировини має значні перспективи розвитку, що підтверджується стабільним попитом на продукцію, оновленням асортименту, наявністю достатньої сировинної бази, та підтверджує потенційну спроможність України в імпортозаміщенні швидкозаморожених продуктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Slavin J., Lloyd B.* Health Benefits of Fruits and Vegetables. US National Library of Medicine, National Institutes of Health. 2012. N 6. P. 37—42.
2. *Liu R.* Health-Promoting Components of Fruits and Vegetables in the Diet. *Advances in Nutrition. An International Review Journal.* 2013. N 3. P. 384—392.
3. *World Health Organization.* URL : http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/en.
4. *Food and health in Europe: a new basis for action.* The European Food Information Council. 2011. N 96. P. 11—27.
5. *Rickman J., Barrett D., Bruhn C.* Nutritional comparison of fresh, frozen and canned fruits and vegetables. *Journal of the Science of Food and Agriculture.* 2007. P. 930—944.
6. *Olivera D., Viña S., Ferreyra R.* Integration of an Objective Approach Focused on the Consumer to Evaluate the Quality of Processed Brussels Sprouts. *Food and Nutrition Sciences.* 2011. N 2. P. 1011—1017.
7. *Fruit & Vegetable Markets in the US: Market Research Report.* IBIS World. 2017. URL : <https://www.ibisworld.com/industry-trends/market-research-reports/retail-trade/food-beverage-stores/fruit-vegetable-markets.html>.
8. *Exporting frozen and fruit vegetables to Europe.* CBI, Ministry of Foreign Affairs. 2016. URL : <https://www.cbi.eu/market-information/processed-fruit-vegetables-edible-nuts/frozen-fruit-vegetables/europe>.
9. *Державна служба статистики України.* URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. *Державна фіскальна служба України.* URL : <http://sfs.gov.ua>.
11. *В Україні щорічно зростає попит на капусту броколі.* АгроРинок України. 2017. URL : <http://ubr.ua/market/agricultural-market/v-ukraine-ezhehodno-rastet-spros-na-kapustu-brokkoli-3843211>.
12. *Asociación Española de Fabricantes de Vegetales Congelados.* URL : <http://www.hoyverdurascongeladas.com/asi-son/la-ultracongelacion>.
13. *World Market – Frozen Foods.* International institute of refrigeration. 2016. P. 42—46.
14. *Frozen fruit and vegetables in Europe.* CBI Market Intelligence. 2016. P. 4—16.
15. *Левицька С. О., Белінська С. О., Каменева Н. В.* Конкурентоспроможність швидкозамороженої капусти броколі. *Вісн. Львів. торг.-екон. ун-ту.* 2016. № 17. С. 84—89.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017.

Belinska S., Levitska S. Export and import potential of Ukraine in frozen vegetables trade.

Background. Over the past decade, according to the European Food Information Council supplies of fruits and vegetables (except potatoes and legumes) in Europe increased by 35 %. Along with this there is gradient from North to South: in Northern Europe the reserve of the fruits and vegetables is less than in the South. Consumers' provision with sufficient stocks of fruits and vegetables is directly dependent on agro-climatic conditions of their cultivation.

Expanding production of frozen products is an effective way to reduce losses of supplies of fruits and vegetables and meeting the population's demand on its diverse range throughout the year, regardless of where they are cultivated.

The aim of this study is market research of frozen fruit and vegetable produce in Ukraine and identification of development prospects.

Material and methods. The object of the research is the Ukrainian market of frozen fruits and vegetables. During the research, we used methods of questioning, analysis, synthesis, comparison and data of the State Statistics Service of Ukraine and State Fiscal Service of Ukraine.

Results. In 2012, Ukraine entered the top three among exporters of frozen fruits and vegetables to the CIS countries, giving place to China and Poland. In 2016 the domestic market redirected to the EU market. Data analysis shows that Ukrainian exports of frozen vegetables for 2012–2015 increased 1.8 times. However, in 2016 the volume of exports decreased significantly, due to the lack of supply of products in the Russian Federation. Import of frozen vegetables decreased in 2016, 2.2 times in comparison with 2013 year, which indirectly confirms domestic production continues to conquer Ukrainian market of frozen fruits and vegetables.

A positive factor regarding the export-import potential of frozen produce in Ukraine is that the volume of exports prevails over imports. However, the products of foreign manufacturers represent the vast majority of the domestic market of, for example, frozen broccoli.

Conclusion. In Ukraine fast freezing as a method of preserving plant material, has considerable prospects for development, as evidenced by stable demand for the products, updating the range, a sufficient resource base and confirms the potential of Ukraine in the import substitution of frozen foods.

Keywords: frozen fruits and vegetables, export, import.

REFERENCES

1. *Slavin J., Lloyd B. Health Benefits of Fruits and Vegetables.* US National Library of Medicine, National Institutes of Health. 2012. N 6. P. 37—42.
2. *Liu R. Health-Promoting Components of Fruits and Vegetables in the Diet.* *Advances in Nutrition. An International Review Journal.* 2013. N 3. P. 384—392.
3. *World Health Organization.* URL : http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/en.
4. *Food and health in Europe: a new basis for action.* The European Food Information Council. 2011. N 96. R. 11—27.
5. *Rickman J., Barrett D., Bruhn C. Nutritional comparison of fresh, frozen and canned fruits and vegetables.* *Journal of the Science of Food and Agriculture.* 2007. P. 930—944.
6. *Olivera D., Viña S., Ferreyra R. Integration of an Objective Approach Focused on the Consumer to Evaluate the Quality of Processed Brussels Sprouts.* *Food and Nutrition Sciences.* 2011. N 2. P. 1011—1017.

7. *Fruit & Vegetable Markets in the US: Market Research Report*. IBIS World. 2017. URL : <https://www.ibisworld.com/industry-trends/market-research-reports/retail-trade/food-beverage-stores/fruit-vegetable-markets.html>.
8. *Exporting frozen and fruit vegetables to Europe*. CBI, Ministry of Foreign Affairs. 2016. URL : <https://www.cbi.eu/market-information/processed-fruit-vegetables-edible-nuts/frozen-fruit-vegetables/europe>.
9. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. *Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrainy*. URL : <http://sfs.gov.ua>.
11. *V Ukraini shhorichno zrostaje popyt na kapustu brokoli*. AgroRynok Ukrainy. 2017. URL : <http://ubr.ua/market/agricultural-market/v-ukraine-ezhehodno-rastet-spros-na-kapustu-brokkoli-3843211>.
12. *Asociación Española de Fabricantes de Vegetales Congelados*. URL : <http://www.hoyverdurascongeladas.com/asi-son/la-ultracongelacion>.
13. *World Market – Frozen Foods*. International institute of refrigeration. 2016. P. 42—46.
14. *Frozen fruit and vegetables in Europe*. CBI Market Intelligence. 2016. P. 4—16.
15. *Levyc'ka S. O., Belins'ka S. O., Kamjenjeva N. V. Konkurentospromozh-nist' shvydkozamorozhenoi' kapusty brokoli*. Visn. L'viv. torg-ekon. un-tu. 2016. № 17. S. 84—89.

УДК 631.16:633.52(477)

**Людмила ЧУРСІНА,
Тетяна ГОЛОВЕНКО,
Лариса БАРТКІВ**

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПЕРЕРОБКИ СТЕБЕЛ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В УКРАЇНІ

Проведено ґрунтовний економічний аналіз переробки стебел льону олійного в Україні з метою одержання волокна, придатного для застосування у виробництві якісної інноваційної продукції. Під час досліджень розраховано прибуток, рентабельність і окупність, високі показники яких прогнозують великі перспективи впровадження цих технологій на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: стебла, льон олійний, переробка, прибуток, рентабельність, окупність.